

IPA-ACON ASSURANCE B.V.

Wilhelminapark 29
Postbus 6222
2001 HE Haarlem
Telefoon 023 - 531 95 39
Fax 023 - 531 17 00
info@ipa-acon.nl
www.ipa-acon.nl

Aan de Raad van de gemeente Den Helder
T.a.v. de heer R. de Jonge, raadsadviseur
Postbus 36
1780 AA DEN HELDER

Haarlem, 2 november 2018

Reg.nr. : 1007243/215/396/2595
Betreft : Boardletter 2018 gemeente Den Helder

Geachte heer De Jonge,

Ingevolge onze algemene controleopdracht hebben wij onlangs de interim-controle bij de gemeente Den Helder afgerond. Hierbij doen wij u de boardletter naar aanleiding van de interim-controle 2018 toekomen.

In deze rapportage brengen wij op hoofdlijnen verslag uit van onze bevindingen. Bij de interim-controle maken wij mede gebruik van de over de maanden januari – juni 2018 uitgevoerde verbijzonderde interne controles. Onze bevindingen strekken zich uit tot medio oktober 2018.

De interim-controle is op een prettige wijze en in een constructieve samenwerking verlopen. Tot het geven van een nadere toelichting zijn wij graag bereid.

Wij vertrouwen erop u met het vorenstaande van dienst te zijn geweest.

Met vriendelijke groet,
Ipa-Acon Assurance B.V.

mr. drs. J.C. Olij RA

Bijlage: Boardletter n.a.v. de interim-controle 2018 gemeente Den Helder

IPA-ACON ASSURANCE B.V.

Wilhelminapark 29
Postbus 6222
2001 HE Haarlem
Telefoon 023 - 531 95 39
Fax 023 - 531 17 00
info@ipa-acon.nl
www.ipa-acon.nl

BOARDLETTER

INTERIM-CONTROLE 2018

GEMEENTE DEN HELDER

INHOUDSOPGAVE	PAGINA
1 SAMENVATTING RECHTMATIGHEID EN INTERNE BEHEERSING	1
1.1 Inleiding.....	1
1.2 Verbijzonderde interne controles	1
1.3 Compliance en cultuur	2
2 INTERNE BEHEERSING ALGEMEEN	2
2.1 Kader voor interne beheersing	2
2.2 Stand verbijzonderde interne controles 2018	2
2.3 Opvolging bevindingen managementletter en accountantsrapport voorgaand jaar.....	3
3 BEVINDINGEN INTERNE CONTROLE EN RECHTMATIGHEIDSBEHEER	3
4 STAND VAN ZAKEN SOCIAAL DOMEIN	4
4.1 Berichtenverkeer en betalingen	4
4.2 Applicatie Suites	4
5 FINANCIËLE ADMINISTRATIE.....	5
5.1 Overlopende activa en passiva.....	5
5.2 Kapitaaldeelnames	5
5.3 Ontwikkelingen grondexploitaties	5
6 ONTWIKKELINGEN WET- EN REGELGEVING.....	6
6.1 ENSIA	6
6.2 Financieel systeem JD Edwards.....	6
6.3 WNT.....	7
6.4 Fiscale ontwikkelingen.....	7
6.5 Invoering Omgevingswet	7
7 SAMENVATTING EN CONCLUSIE	8

Wilhelminapark 29
Postbus 6222
2001 HE Haarlem
Telefoon 023 - 531 9539
Fax 023 - 531 1700
info@ipa-acon.nl
www.ipa-acon.nl

Aan de Raad van de gemeente Den Helder
Postbus 36
1780 AA DEN HELDER

Haarlem, 2 november 2018

Reg.nr. : 1007243/215/396/2595

Betreft : Boardletter n.a.v. de interim-controle 2018 gemeente Den Helder

Geachte leden van de Raad,

Ingevolge de aan ons verleende opdracht hebben wij in september/oktober 2018 een interim-controle uitgevoerd bij uw gemeente. In deze rapportage brengen wij op hoofdlijnen verslag uit van onze bevindingen.

1 SAMENVATTING RECHTMATIGHEID EN INTERNE BEHEERSING

1.1 Inleiding

De omgeving van de gemeente Den Helder blijft volop in beweging. Diverse externe en interne ontwikkelingen (zoals de organisatiestructuurwijzigingen) vragen blijvend de aandacht in het licht van de jaarrekening en de interne beheersing. Externe ontwikkelingen zijn bijvoorbeeld wijzigingen in de Wet normering topinkomens en de verwachte (nieuwe) notities inzake het BBV¹. Daarnaast staan er nog belangrijke veranderingen op de planning zoals de nieuwe Omgevingswet² per 2021 en de adviezen van de Commissie Depla in verband met de rechtmatigheidsverklaring ('in control statement').

Wij zien ook dat de interne beheersorganisatie wijzigt. Er worden initiatieven genomen om de gewenste veranderingen door te voeren en de interne beheersing te verbeteren. We zien verbeteringen bij de opzet en uitvoering van de verbijzonderde interne controles (VIC). Daarnaast lopen er initiatieven binnen het sociaal domein om de afhankelijkheid van de zorgaanbieders te verkleinen.

1.2 Verbijzonderde interne controles

In het kader van onze interim-controle hebben wij wederom het interne beheersingssysteem getoetst op het geheel van opzet en werking van de administratieve organisatie en interne controle. Hierbij wordt ook bepaald of de risicoafweging en de transparante vastleggingen daarover zodanig kwalitatief zijn, dat zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid van de baten en de lasten en van de balansmutaties 2018 in voldoende mate kunnen worden gewaarborgd. Dit is van belang bij onze risico-inschatting en is mede bepalend voor de aard en omvang van de werkzaamheden bij de jaarrekeningcontrole in het voorjaar 2019.

¹ Besluit, Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten;

² Vereenvoudiging van het Omgevingsrecht naar één Omgevingswet met de uitgangspunten voor ruimtelijke projecten en stimulering duurzame projecten.

Wij hebben geconstateerd dat de VIC, zoals opgenomen in het concept 'Controleplan Verbijzonderde interne controle 2018' van de gemeente Den Helder ten tijde van de interim-controle voor het merendeel is uitgevoerd conform planning. Wij hebben kennis genomen van de opzet, uitvoering en resultaten tot en met het 2^e kwartaal 2018. Bij de eindejaarscontrole zullen wij de resterende werkzaamheden reviewen en de resultaten meewegen bij onze oordeelsvorming inzake getrouwheid en rechtmatigheid.

1.3 Compliance en cultuur

De gemeente Den Helder dient te voldoen aan een omvangrijke set aan wet- en regelgeving. Dit vereist dan ook de acceptatie van regels en een cultuur waarbij het afleggen van verantwoording op een transparante wijze prioriteit heeft. Dit kan alleen gebeuren door de juiste 'tone at the top'. Deze 'tone at the top' begint met het college van burgemeester en wethouders. Het college is in formele zin verantwoordelijk voor het opzetten van een systeem van interne beheersing en heeft in dit opzicht ook een belangrijke voorbeeldfunctie richting de medewerkers in organisatie. De uitvoering van dit beleid door de directie is van essentieel belang voor de principes van compliance en uiteindelijk ook voor de continuïteit van de gemeentelijke organisatie.

Binnen uw gemeente worden vanuit het college en het managementteam logische en herhaalde signalen afgegeven die een bedrijfscultuur bevorderen waarin integriteit en ethische gedrag worden gewaardeerd en beloond. We zien bij uw organisatie, als voorbeelden van deze signalen, interne trainingsprogramma's, bijeenkomsten, formele en meer informele gesprekken met medewerkers en leidinggevendenden, een (integraal) integriteitsbeleid, maar ook een beleid inzake misbruik en oneigenlijk gebruik, een klokkenluidersregeling etc.

Wij adviseren om het belang van compliance nog nadrukkelijker binnen de processen tot uitdrukking te brengen. Hiertoe kunnen deskundige functionarissen (bijvoorbeeld met een juridisch achtergrond) ingezet worden die mede toezien op de naleving van wet- en regelgeving en die samen met de medewerkers van de verbijzonderde interne controlefunctie een integrale aanpak voor ogen hebben.

2 INTERNE BEHEERSING ALGEMEEN

2.1 Kader voor interne beheersing

Wij stellen vast dat uw gemeente de belangrijkste planning- en control documenten en de relevante verordeningen beschikbaar heeft; zoals de programmabegroting en meerjarenraming, de kadernota, het mandaatbesluit en –regeling en de Turaps. Ten tijde van onze interim-controle hebben wij kennis genomen van de concept 2^e Turap. Verder zijn in het kader van het intern financieel beheer relevante zaken zoals de verbijzonderde interne controle functie, de vigerende procuratieregelingen en autorisaties. Al deze zaken vormen het kader voor de beoordeling van de interne beheersing bij de gemeente Den Helder.

En natuurlijk vormt de jaarrekening 2018 straks het sluitstuk van de planning & control-cyclus 2018.

2.2 Stand verbijzonderde interne controles 2018

De gemeente Den Helder hanteert ten behoeve van de borging van de rechtmatigheid over 2018 een (geactualiseerd) 'Controleplan verbijzonderde interne controle 2018-2020'. Het Intern controle-

plan 2018 geeft inzicht in de activiteiten en voorwaarden (op hoofdlijnen) die nodig zijn ter uitvoering van deze interne audits. Om deze taak adequaat uit te voeren is er passende planning gemaakt en zijn er voorwaarden gesteld. Deze planning en voorwaarden zijn bepaald mede op basis van ervaringen en bevindingen uit het verleden. Dit plan geeft derhalve een voldoende structuur aan de activiteiten en voorwaarden ter uitvoering van deze interne controles. De gekozen aanpak is risico-gericht.

2.3 Opgvolging bevindingen managementletter en accountantsrapport voorgaand jaar

In het voorgaande jaar hebben wij u een managementletter en een accountantsrapport aangeboden. Wij hebben de belangrijkste adviezen uit bovengenoemde voorgaande rapportages in de bijlage bij deze brief opgenomen en de stand op basis van de zaken kort toegelicht. De concernstaf heeft ingevolge ons advies alle bevindingen over 2017 (en eventuele bevindingen daarvoor) in een checklist opgenomen en de status van de bevinding toegelicht.

Wij adviseren om de adviezen en aanbevelingen uit deze managementletter (en voorgaande rapportages) - voor zover niet afgewikkeld - ook weer in de checklist op te nemen en de planning/voortgang intern te laten bewaken.

3 BEVINDINGEN INTERNE CONTROLE EN RECHTMATIGHEIDSBEHEER

Wij hebben (proces)controles uitgevoerd en tevens kennis genomen van de bevindingen van de VIC. Samenvattend zijn de volgende bevindingen onder de aandacht gebracht van het management:

- Bij de uitvoering van de Participatiewet zijn op onderdelen in beperkte mate fouten geconstateerd. Er is gelijk actie ondernomen door of uitbreiding van de deelwaarneming en/of doordat hebben afstemmingen hebben plaatsgevonden met kwaliteitsmedewerkers. Een andere constatering is dat formele termijnen niet altijd worden gehaald bij de bijstandsverlening. Dit heeft geen direct gevolg voor de beoordeling van de rechtmatigheid, maar raakt de kwaliteit van de dienstverlening van de gemeente;
- Bij het proces subsidieverstrekking blijkt dat niet alle subsidies 2017 tijdig zijn vastgesteld en t.b.v. de verantwoording/vaststelling nog niet alle relevante documenten voorhanden zijn. Een en ander kan mogelijk een effect hebben op onze oordeelvorming rechtmatigheid;
- Wij adviseren om de contractenbank en de verplichtingenadministratie bij voorkeur, integraal in de organisatie te implementeren mede als beheersmaatregel;
- Voor de Europese aanbestedingen geldt een referentietermijn voor de bepaling (kwalificatie) van vier jaar. Conform het VIC-plan 2018 worden controles uitgevoerd o.b.v. een spendanalyse. Wij adviseren om een zichtbare analyse hiervan uiterlijk ten tijde van de jaarrekeningcontrole 2018 beschikbaar te hebben;
- Het managementteam is zich bewust van frauderisico's. Wij adviseren om deze risico's meer concreet te vertalen in een vastgelegde frauderisicoanalyse en dit door het college te laten vaststellen;
- M.b.t. de volledigheid van de opbrengsten (belastingheffingen, omgevingsvergunningen en grafrechten) adviseren wij om vroegtijdig afstemming te hebben met Cocensus.

4 STAND VAN ZAKEN SOCIAAL DOMEIN

4.1 Berichtenverkeer en betalingen

De gemeente Den Helder is voor zover wij dat kunnen beoordelen 'bij' met de verwerking van de digitale zorgdeclaraties, en op een enkele zorgleverancier na, leveren zij hun declaraties in 2018 inmiddels aan via het zogeheten gegevensknooppunt. Nieuw is dat dit jaar ook de declaraties huishoudelijke hulp via het digitale berichtenverkeer wordt aangeleverd.

We hebben geconstateerd dat de gemeente in 2018 nog maar in een enkel geval voorschotten heeft uitbetaald aan zorgleveranciers en ook de post onderhanden werk is niet materieel. Het aantal declaraties neemt ten opzichte van voorgaande jaren verder af.

4.2 Applicatie Suites

Den Helder gebruikt de applicatie Suites4 sociaal domein van Centric. In de applicatie zijn er aparte onderdelen ingericht voor de dossiervorming en de verwerking van de declaraties voor de Wmo, jeugdwet en de sociale uitkeringen. De applicatiebeheerders van Suites verlenen conform interne procedures rollen en autorisaties aan medewerkers van het sociaal domein. Declaraties ingediend via het gegevensknooppunt worden dagelijks binnengehaald door applicatiebeheerders en gereed gemaakt om in te lezen. Ten opzicht van 2017 zijn er geen wezenlijke wijzigingen in de interne beheersing. Wij hebben de volgende opmerkingen:

- Voor kritische mutaties in applicatie Suites kan een 4-ogen beheersmaatregel worden ingesteld. Om praktische overwegingen, is gekozen deze functionaliteit niet te activeren. Ter versterking van de interne beheersing hebben wij geadviseerd deze functionaliteit in te stellen. Als compensatie en ter ondervanging van deze constatering worden er in het sociaal domein aanvullende, periodieke deelwaarnemingen uitgevoerd (interne controles). Eventuele constatering zijn dan wel nadat de verstrekking van de uitkering of voorziening heeft plaatsgevonden.
- Gezien het financiële belang hebben wij vorig jaar al geadviseerd om de jaarlijkse invoer van de variabele gegevens (prijzen/tarieventabel) in functiescheiding te laten controleren. Immers de ingevoerde gegevens zijn enerzijds de basis voor de automatische controles in deze applicatie (en eventuele fouten werken door en moeten achteraf worden hersteld);
- Voor de beoordeling van de zorgprestaties hanteert de gemeente een accountantsprotocol. Niet in alle gevallen ontvangt de gemeente een door de accountant van de zorgaanbieder gecontroleerde productieverantwoording. De gemeente Den Helder probeert de hoge mate van afhankelijkheid van dergelijke externe verantwoordingen te verminderen door binnen het eigen interne proces beheersmaatregelen te implementeren gericht op het verkrijgen van (meer) zekerheid ten aanzien van de levering van prestaties Wmo en jeugdwet;
- De contracten voor maatwerkvoorzieningen in het sociaal domein zijn voor het boekjaar 2018 nog eenmaal verlengd. Naar wij hebben begrepen moeten de maatwerkcontracten per 1 januari 2019 opnieuw worden aanbesteed. Met de inmiddels opgedane ervaring rondom de contracten en contractvoorwaarden adviseren wij om meer fundamenteel te kijken naar de contracten en wijze waarop de zorgleveranciers met de gestelde contractvoorwaarden zijn omgegaan. Op basis daarvan te bezien of een aanpassing van de overeenkomsten wenselijk is, zodanig dat naleving van afspraken realistisch respectievelijk uitvoerbaar is (het niet naleven van de voorwaarden in de overeenkomst kan mogelijk onrechtmatig zijn, even los van het feit of dit een effect heeft op het accountantsoordeel rechtmatigheid);

- Bij het proces Wmo blijkt dat in enkele gevallen de dossiervorming niet volledig is, maar ook dat vanwege werkdruk en andere omstandigheden/prioriteitstelling er achterstanden zijn ontstaan bij de archivering van dossiers Wmo. Verder is vastgesteld dat de identiteit van cliënten niet (althans niet zichtbaar) wordt vastgesteld conform artikel 2.3.4 Wmo. Dit levert, naar ons oordeel, terecht, een onzekerheid op met betrekking tot de algehele rechtmatigheid van de Wmo maatwerkvoorzieningen (is ook frauderisico). We hebben het college geadviseerd om alleen op dit aspect in het kader van de jaarrekening 2018 de interne controle uit te breiden.

5 FINANCIELE ADMINISTRATIE

5.1 Overlopende activa en passiva

Een vast onderdeel van onze interim-controle is de beoordeling van de kwaliteit van de financiële administratie met betrekking tot tussenrekeningen en overlopende activa en passiva (transitoria). Ten aanzien van tussenrekeningen (balans) hebben wij vastgesteld dat er geen materiële achterstanden zijn met het boeken in de financiële administratie.

5.2 Kapitaaldeelningen

De gemeente Den Helder heeft diverse kapitaalbelangen in Besloten Vennootschappen. De kapitaalbelangen zijn onder de post financiële vaste activa opgenomen tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (of de verhoging daarvan door kapitaalstortingen) zoals van toepassing is voor de NV Port of Den Helder.

De kapitaalbelangen zijn in de jaarrekening van de gemeente Den Helder opgenomen tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (of de verhoging daarvan door kapitaalstortingen, waaronder € 7 mln. in 2017 t.b.v. NV Port of Den Helder). Naast de kapitaalstortingen heeft de gemeente garanties verstrekt aan banken, dan wel leningen verstrekt. De opmerkingen in het accountantsrapport 2017 blijven van kracht.

Ten tijde van de interim-controle was voor de meest risicovolle kapitaalbelang zijnde de NV Port of Den Helder geen verandering ten opzichte van onze bevindingen bij de jaarrekeningcontrole 2017. Er is nog steeds geen jaarrekening 2017 of actuele financiële informatie over 2018 over de Port of Den Helder beschikbaar.

Een en ander betekent ook dat we nu geen standpunt hebben kunnen innemen over de waardering van de deelneming en dat dit punt doorschuift naar de eindejaarscontrole 2018.

5.3 Ontwikkelingen grondexploitaties

De grondexploitatie Doggerswijk West wordt dit jaar formeel afgesloten en volgens de aangeleverde informatie met een positief saldo. Feitelijk is er dan nog de woningbouwlocatie Willem-Alexander Hof waarvan gedeeltelijk een bedrijventerrein betreft. Het overige deel betreft uitgeefbare grond waarvoor bij activering de nieuwe BBV regels gelden voor de waardering van de gronden.

De geactualiseerde Meerjaren Prognose Grondexploitatie (MPG) 2018 is nog niet vastgesteld. Wij gaan er vanuit dat voor de start van de eindejaarscontrole 2018 conform de Notitie grondexploitaties van het BBV een geactualiseerde MPG door de raad is vastgesteld.

Wij zullen de uitkomsten aan de hand van de gekozen uitgangspunten en parameters beoordelen en betrekking bij onze beoordeling van de jaarrekening.

De grondexploitatie Alexanderhof is momenteel verlieslatend. Wij adviseren om het beleid ten aanzien van tussentijds winstnemen in de financiële verordening en bij de actualisering van het grondbeleid in acht te nemen.

6 ONTWIKKELINGEN WET- EN REGELGEVING

In dit hoofdstuk gaan wij in op aandachtspunten voor onze controle en landelijke ontwikkelingen die voor alle gemeenten van belang zijn. Het gaat er om kort de ontwikkelingen weer te geven. Deze ontwikkelingen zijn ook van toepassing zijn op de gemeente Den Helder.

6.1 ENSIA

Wij hebben ten behoeve van de beoordeling van de stand van zaken met betrekking tot de geautomatiseerde gegevensverwerking informatie opgevraagd en diverse gesprekken gevoerd. In de kern gaat het er om kennis te verkrijgen inzake de beheersrisico's die van invloed zijn op de jaarrekening 2018 van de gemeente Den Helder. Belangrijke aspecten zijn het wijzigingsbeheer, de continuïteit en de beveiliging.

Gezien de ontwikkelingen zoals ENSIA en omwille van een efficiëntere jaarrekeningcontrole adviseren wij om uw externe IT-auditor opdracht te verlenen, niet alleen in het kader van de beoordeling in het kader van ENSIA, tevens de beoordeling van de opzet en werking van de 'general IT controls' in de belangrijkste financiële applicaties hierin te laten meenemen.

6.2 Financieel systeem JD Edwards

Audittrails

Ons was vorig jaar niet duidelijk of in het financieel systeem (JD Edwards) audittrails beschikbaar zijn, waarbij achteraf kan worden vastgesteld of deze belangrijke functiescheiding gedurende het boekjaar heeft gewerkt of misschien is doorbroken. Onze vragen zijn vorig jaar al voorgelegd aan uw softwareleverancier. Helaas is ons medegedeeld dat uw softwareleverancier de gevraagde relevante gegevens niet uit dit systeem kan verkrijgen. Ook zijn er geen zogenaamde Third Party Mededelingen (TPM 3402) beschikbaar van een IT-auditor voor deze specifieke applicatie.

Wij hebben overigens vastgesteld dat de applicatiebeheerders niet zijn opgenomen in de vigerende procuratieregeling van de BNG Bank en derhalve niet zijn betrokken bij de feitelijke betalingen.

Gebruik en beheer

Voor toegang en gebruik van de financiële applicatie JD Edwards is eind 2016 een procedure 'Gebruik en Beheer JDE' vastgesteld waarin de uitgangspunten voor autorisaties is geregeld en de diverse interne beheersmaatregelen rondom toegang, het verlenen en controleren van autorisaties alsmede het rapporteren en communiceren vastgelegd. Het document richt zich op de functioneel en technisch applicatiebeheerders en de security-officer. We zien in praktische zin dat er door de applicatiebeheerders diverse (en periodieke) controles worden uitgevoerd op toegang maar nog geen sprake is van structurele rapportages.

Wij adviseren om deze procedures uit te laten voeren en conform uitgangspunten maar ook om periodiek te rapporteren waardoor dit een positieve bijdrage kan geven aan de interne beheersing.

6.3 WNT

De Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen (WNT) publieke en semipublieke sector en de hierin opgenomen publicatieplicht in de jaarrekening is van toepassing op topfunctionarissen, maar ook op de leden van het hoogst uitvoerende orgaan en het toezichthoudende orgaan. Op basis van de wet- en regelgeving valt de gemeente Den Helder onder deze wettelijke regeling en dienen de WNT gegevens te worden gepubliceerd op basis van een vaste format in de jaarrekening 2018. De WNT is voor 2018 op een aantal aspecten gewijzigd.

6.4 Fiscale ontwikkelingen

De gemeente Den Helder heeft in 2012 een convenant Horizontaal Toezicht gesloten met de Belastingdienst. Om hier invulling aan te geven worden op basis van een fiscaal framework controles uitgevoerd. De controles zijn onder meer gericht op de BTW resp. BTW compensatiefonds, de vennootschapsbelasting en loonheffing. Ter ondersteuning wordt voor de omzet- en vennootschapsbelasting gebruik gemaakt van een applicatie.

Tijdens de interim-controle hebben we opgemerkt dat de afgelopen maanden veel inzet is gepleegd om de resultaten centraal en zichtbaar te documenteren en te rapporteren. Gezien het belang om een goede invulling te geven aan het convenant en beperken van mogelijk fiscale risico's adviseren wij om de integrale interne controle aanpak voort te zetten.

6.5 Invoering Omgevingswet

In 2021 treedt de Omgevingswet in werking. Met de invoering van deze wet wordt het geheel van wetten en regelingen op het gebied van de leefomgeving die nu het omgevingsrecht vormen sterk vereenvoudigd. Samen met de vermindering van de regels komt er ook ruimte voor lokale regelingen en maatwerk. Het geheel is een majeure operatie, waarvan de invoering (in 2021) en finale effectuering in 2029 (alle omgevingsplannen zijn Omgevingswet-proof) niet alleen geruime tijd duren en alle overheidslagen betrokken zijn, ook de financiële effecten zijn groot.

Voor u als gemeente zijn deze financiële gevolgen te splitsen in de kosten van invoering (hoog en onvermijdbaar) en de structurele, lange termijn effecten (de wetgever gaat uit van kostenbesparingen; maar die moeten wel door lokaal beleid geëffectueerd worden).

In het *Financieel akkoord Omgevingswet* zijn onder meer afspraken gemaakt over de kosten van invoering, waarbij is geregeld dat alle partijen verantwoordelijk zijn voor de eigen invoeringskosten (transitiekosten), zoals opleiding, organisatie- en cultuurveranderingen en aansluiting van eigen systemen op het landelijke digitale stelsel (dat momenteel nog ontwikkeld wordt). Door de VNG³ is een model ontwikkeld dat een indicatie geeft van de totale invoeringskosten van de Omgevingswet (€ 57 per inwoner), hetgeen zou betekenen dat Den Helder rondom de implementatie rekening moet houden met grofweg € 3 mln. aan kosten. Kritisch kijken naar de kosten die bij de implementatie worden gemaakt (regionale samenwerking, welke kosten worden door de regionale uitvoeringsdienst en ketenpartners gemaakt) is dus zeker van belang.

³ Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Wanneer de nieuwe Omgevingswet na toetsing wordt voor de gemeente beschikbaar is, kan er nog een aantal zaken te bedenken zijn. Het is belangrijk dat Den Helder zelf onderzoekt, wat deel van de uitdagingen zijn. Het is belangrijk dat de Omgevingswet er is voor de omgevingen, zodat er een goede samenwerking is met de andere gemeenten. Het is belangrijk dat de Omgevingswet er is voor de omgevingen, zodat er een goede samenwerking is met de andere gemeenten.

Wanneer de nieuwe Omgevingswet na toetsing wordt voor de gemeente beschikbaar is, kan er nog een aantal zaken te bedenken zijn. Het is belangrijk dat Den Helder zelf onderzoekt, wat deel van de uitdagingen zijn. Het is belangrijk dat de Omgevingswet er is voor de omgevingen, zodat er een goede samenwerking is met de andere gemeenten. Het is belangrijk dat de Omgevingswet er is voor de omgevingen, zodat er een goede samenwerking is met de andere gemeenten.

Wanneer de nieuwe Omgevingswet na toetsing wordt voor de gemeente beschikbaar is, kan er nog een aantal zaken te bedenken zijn. Het is belangrijk dat Den Helder zelf onderzoekt, wat deel van de uitdagingen zijn. Het is belangrijk dat de Omgevingswet er is voor de omgevingen, zodat er een goede samenwerking is met de andere gemeenten. Het is belangrijk dat de Omgevingswet er is voor de omgevingen, zodat er een goede samenwerking is met de andere gemeenten.

7. SAMENVATTING EN CONCLUSIE

Wij hebben tijdens de Inbrengsessie opgesteld bij de gemeente Den Helder. Dit was een belangrijke stap in het proces van de Omgevingswet. Het is belangrijk dat de Omgevingswet er is voor de omgevingen, zodat er een goede samenwerking is met de andere gemeenten. Het is belangrijk dat de Omgevingswet er is voor de omgevingen, zodat er een goede samenwerking is met de andere gemeenten.

Wat over de toekomst en verantwoordelijkheid. Het is belangrijk dat de Omgevingswet er is voor de omgevingen, zodat er een goede samenwerking is met de andere gemeenten. Het is belangrijk dat de Omgevingswet er is voor de omgevingen, zodat er een goede samenwerking is met de andere gemeenten.

Wij hopen u met deze informatie van dienst te zijn. Het is belangrijk dat de Omgevingswet er is voor de omgevingen, zodat er een goede samenwerking is met de andere gemeenten. Het is belangrijk dat de Omgevingswet er is voor de omgevingen, zodat er een goede samenwerking is met de andere gemeenten.

Hoogachtbaar,
Liesbeth van der Meulen

ms. nr. 13.001/20